

грес обумовлює подальшу еволюцію системи управління ТНК у напрямку підвищення самостійності та ролі НДДКР-підрозділів у приймаючих країнах. На цьому тлі в Україні є шанс для налагодження тісної співпраці з ТНК, використовуючи наявну мережу науково-дослідних інститутів.

Перспективними для подальших наукових досліджень є виявлення інноваційних секторів для створення спільних з ТНК філій та обґрунтування фінансово-економічної перспективи можливих інноваційних проектів.

Література

1. *Азарова Т. В.* Стратегії розвитку транснаціональних корпорацій в контексті підвищення міжнародної конкурентоспроможності країн / Т. В. Азарова, В. І. Охота [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
2. *Антоненко Л. А.* Государственная поддержка транснациональных компаний в стратегии антикризисного управления / Л. А. Антоненко, В. Бин, Р. А. Абдуллах // БизнесИнформ. — 2009. — № 6. — С. 3—10.
3. *Балюк Т. В.* Внутрішньофірмові фінансові потоки в організаційно-економічній системі ТНК / Т. В. Балюк // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. — 2011. — С. 49—54.
4. *Киришун Л. В.* Визначальні критерії формування сутності ТНК / Л. В. Киришун [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
5. *Кормакова І. О.* Концептуальні підходи до визначення суті транснаціональних корпорацій / І. О. Кормакова // Економічний простір. — 2010. — № 41. — С. 16—25.
6. *Плотніков О. В.* Фінансовий менеджмент у транснаціональних корпораціях: навчальний посібник: Вид. друге, перер. / О. В. Плотніков. — К.: Видавництво «Кондор», 2011. — 352 с.

УДК 338:001.8

О. С. Корпан, асистент
кафедри товарознавства та маркетингу,
Вінницький торговельно-економічний інститут (КНТЕУ)

РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА ЯКОСТІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ

АНОТАЦІЯ. Визначено складові рейтингового оцінювання якості корпоративного управління підприємства та розраховано рейтинг якості корпоративного управління акціонерних товариств Вінниць-

кої області. За результатами оцінки ідентифіковано основні проблеми, які притаманні системам корпоративного управління та здійснено диференціацію акціонерних товариств.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: оцінка, рейтингове оцінювання, корпоративне управління, акціонерне товариство.

АННОТАЦИЯ. Определены составляющие рейтингового оценивания качества корпоративного управления предприятия и рассчитан рейтинг качества корпоративного управления акционерных обществ Винницкой области. По результатам оценки идентифицировано основные проблемы, которые присущи системам корпоративного управления и проведена дифференциация акционерных обществ.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: оценка, рейтинговое оценивание, корпоративное управление, акционерное общество.

ANNOTATION. The composition of ranking evaluation of the quality of corporate governance and enterprise calculated ranking of corporate governance of joint stock companies in Vinnitsa region. According to results of estimation identified the main problems that are inherent in systems of corporate governance and by differentiation of joint stock companies.

KEYWORDS: assessment, evaluation rating, corporate governance, joint stock company.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими завданнями. Сьогодні стан розвитку корпоративного управління підприємства все більше привертає увагу учасників корпоративних відносин. Для більшості інвесторів, особливо іноземних, проблеми систем корпоративного управління підприємств є головними чинниками, які перешкоджають прийняттю рішень щодо масштабних капіталовкладень, тоді коли інвестиційний розвиток українських підприємств є одним із головних стратегічних напрямів розвитку економіки України. У той же час, аналіз вітчизняної практики свідчить про недостатню увагу керівників більшості підприємств щодо розвитку систем управління підприємством та підвищення їх якості. Слід наголосити й на тому, що нечисленні методичні підходи щодо оцінювання якості корпоративного управління підприємства в Україні недостатньо розроблені та потребують удосконалення з урахуванням національних особливостей практики ведення бізнесу.

Аналіз останніх публікацій. Значний досвід в оцінюванні систем корпоративного управління належить міжнародним рейтинговим агентствам, які за власними методиками присвоюють рей-

тинг корпоративного управління підприємствам різних держав. Найвідомішими є: рейтинг якості управління «Експерт-РА», рейтинг корпоративного управління GAMMA міжнародної рейтингової компанії Standard & Poor's, рейтинг корпоративного управління (CORE-рейтинг), методика інвестиційного банку Warburg, Rutherford and Costello, методика рейтингового агентства IBI-Rating [3; 7; 9; 10]. Дослідження систем корпоративного управління підприємств проводяться в Україні. Зокрема, оцінка була розроблена рейтинговим агентством «Кредит-Рейтинг» та Українським інститутом розвитку фондового ринку [2; 4]. Також розробку авторських методик оцінювання проводили такі науковці, як: Т. В. Момот, Л. О. Мозгова, І. Ю. Вереїтіна, Г. В. Циганенко, С. С. Залюбовська, О. В. Нусінова, І. О. Лебідь [1; 2; 5; 6; 8; 11]. У той же час, використання іноземних методичних підходів в Україні є проблематичним, оскільки вони потребують адаптації до особливостей практики ведення бізнесу в Україні. Щодо вітчизняних підходів найбільш адаптованою можна вважати методику оцінки запропоновану О. В. Нусіною та І. О. Лебідь. Однак, і даний підхід потребує удосконалення.

Метою дослідження є визначення складових рейтингового оцінювання якості корпоративного управління підприємства та встановлення рейтингу якості корпоративного управління акціонерних товариств (далі АТ) легкої промисловості Вінницької області. Досягнення зазначеної мети надасть можливість диференціювати АТ за рівнем якості корпоративного управління та дозволить вирішити завдання щодо ідентифікації основних проблеми, які притаманні системам корпоративного управління АТ.

Викладення результатів дослідження. *Під якістю корпоративного управління АТ* ми розуміємо рівень системи корпоративного управління АТ, який сприяє отриманню результатів господарської діяльності і визначає ступінь конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості. Отже, високій якості корпоративного управління АТ характерний такий рівень системи корпоративного управління АТ, що дозволяє йому отримувати високі результати господарської діяльності, підвищувати конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість.

Систематизувавши та проаналізувавши підходи зарубіжних та вітчизняних авторів [1—11] до оцінювання системи корпоративного управління підприємством, вважаємо, що основними складовими (категоріями) рейтингового оцінювання якості корпоративного управління підприємства є такі: А) розкриття інформації та прозорість; Б) забезпечення прав акціонерів; В) корпоративні

конфлікти; Г) втрата активів; Д) банкрутство та рівень фінансової стійкості; Ж) ініціативи в області корпоративного управління; З) контроль за фінансово-господарською діяльністю товариства.

В основі рейтингової оцінки лежить методика інвестиційного банку Warburg, Rutherford and Costello (Brunswick) [10] та пропозиції щодо її адаптації до національних особливостей практики господарювання підприємств в Україні О.В. Нусінової та І.О. Лебідь [8], це дозволило нам встановити рейтингові бали.

Метою оцінки якості корпоративного управління акціонерного товариства (АТ) є визначення відповідності принципів управління, які введені і використовуються у тому чи іншому АТ загальноприйнятим принципам, що лежать в основі ефективного корпоративного управління і можуть застосовуватися у широкому діапазоні правових, економічних і політичних умов. Кінцевим результатом оцінки є рейтинг якості корпоративного управління АТ, який присвоюється об'єкту дослідження за шкалою рейтингів. Рейтинг якості корпоративного управління АТ є незалежною думкою відносно існуючої системи корпоративного управління АТ та її відповідності інтересам зацікавлених осіб. Результати рейтингової оцінки дозволяють, із врахуванням національних особливостей, диференціювати АТ залежно від якості корпоративного управління.

Запропонована нами рейтингова оцінка, на відміну від існуючих, містить 7 категорій рейтингу, вона доповнена категорією «банкрутство та рівень фінансової стійкості АТ» і у розрізі інших категорій рейтингу зазначено ті питання, що більш точно дозволяють оцінити якість корпоративного управління АТ. У кожній категорії рейтингу якості корпоративного управління АТ встановлено максимально можливий бал. У загальному використовується шкала із максимальним балом 110, згідно із якою збільшення значення рейтингу відображає вищий рівень якості корпоративного управління АТ.

Основною перевагою даної рейтингової оцінки є використання тільки публічної інформації АТ та можливість встановлення балів у розрізі окремих складових (категорій) рейтингу якості корпоративного управління АТ. Ці переваги дозволять у майбутньому за результатами оцінки окремих акціонерних товариств виробити шляхи та напрями підвищення якості корпоративного управління АТ.

Застосування даного методичного підходу для аналізу й оцінки підприємств легкої промисловості Вінницької області дозволить здійснити оцінку ризиків корпоративного управління окре-

мого акціонерного товариства. Загальний ступінь ризику корпоративного управління встановлюється на основі розрахованого рейтингу якості корпоративного управління АТ у цілому та в розрізі 7 складових (категорій). Рейтингова оцінка якості корпоративного управління АТ Вінницької області здійснена нами за даними 5 підприємств, діяльність яких ідентична за основними видами. Вибір цих підприємств обґрунтовано тим, що саме ці акціонерні товариства найбільш повно оголошують інформацію щодо особливостей своєї діяльності, зокрема у загальнодоступній інформаційній базі даних Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. Загальні результати рейтингового оцінювання якості корпоративного управління акціонерних товариств Вінницької області, у тому числі в розрізі окремих категорій рейтингу, відображено у табл. 1.

Таблиця 1

**РЕЙТИНГ ЯКОСТІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ
АТ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Категорії рейтингу якості корпоративного управління АТ	Роки	Максимальний бал	Кількість балів у АТ				
			ВАТ «Тульчинська швейна фабрика»	ПАТ «Володарка»	ВАТ «Хмільницька швейна фабрика «Лілея»»	ВАТ «Козятинська швейна фабрика»	ВАТ «Могилів-Подільська швейна фабрика «Аліса»»
А. Розкриття інформації та прозорість	2008	25	11	6	6	5	4
	2009		6	6	6	5	4
	2010		6	6	6	5	4
Б. Забезпечення прав акціонерів	2008	19	4	10	4	6	9
	2009		4	10	4	6	6
	2010		4	10	4	6	6
В. Корпоративні конф- лікти	2008	12	12	12	8	8	8
	2009		12	12	8	8	8
	2010		12	12	8	8	8

Закінчення табл. 1

Категорії рейтингу якості корпоративного управління АТ	Роки	Максимальний бал	Кількість балів у АТ				
			ВАТ «Тульчинська швейна фабрика»	ПАТ «Володарка»	ВАТ «Хмільницька швейна фабрика «Ділея»»	ВАТ «Козятинська швейна фабрика»	ВАТ «Могилів-Подільська швейна фабрика «Аліса»»
Г. Втрата активів	2008	12	6	10	6	10	6
	2009		6	10	6	10	6
	2010		6	10	6	10	6
Д. Банкротство та рівень фінансової стійкості АТ	2008	10	9	9	6	2	3
	2009		6	10	10	6	1
	2010		5	10	10	6	1
Ж. Ініціативи в області корпоративного управління АТ	2008	16	6,5	8	5	4	2
	2009		8,5	8	5	4	2
	2010		6,5	8	5	4	2
З. Контроль за фінансо- во-господарською діяльністю	2008	16	10,5	4,5	4,5	4,5	4,5
	2009		4,5	4,5	4,5	4,5	4,5
	2010		6,5	4,5	4,5	4,5	4,5
<i>Рейтинг якості кор- поративного управлін- ня АТ</i>	2008	110	59,0	59,5	39,5	39,5	36,5
	2009		47,0	60,5	43,5	43,5	31,5
	2010		46,0	60,5	43,5	43,5	31,5
<i>Середній рейтинг яко- сті корпоративного управління АТ</i>			50,67	60,17	42,17	42,17	33,17

* Джерело: власна розробка автора, розраховано та систематизовано за результатами рейтингового оцінювання АТ Вінницької області.

У групі досліджуваних підприємств найвищий рейтинг якості корпоративного управління на рівні 60,5 балу зафіксовано у ПАТ «Володарка» в 2009—2010 рр. Найнижчий рейтинг якості корпоративного управління на рівні 31,5 балу відмічено за той же період у ВАТ «Могилів-Подільська швейна фабрика «Аліса»». Зниження рейтингу якості корпоративного управління у 2010 році в порівнянні із 2008 роком спостерігається у ВАТ «Тульчинська швейна фабрика» (на 13 балів) та ВАТ «Могилів-Подільська швейна фабрика «Аліса»» (на 5 балів). Позитивна динаміка щодо підвищення рейтингу якості корпоративного управління зафіксована у ПАТ «Володарка» (на 1 бал), ВАТ «Хмільницька фабрика «Лілея»» (на 4 бали) та ВАТ «Козятинська швейна фабрика» (на 4 бали). У той же час, жодне із АТ не досягнуло загального максимального балу рейтингу (110 балів), ступінь досягнення АТ максимального балу рейтингу якості корпоративного управління відображено на рис. 1 та подано за категоріями рейтингу у табл. 2.

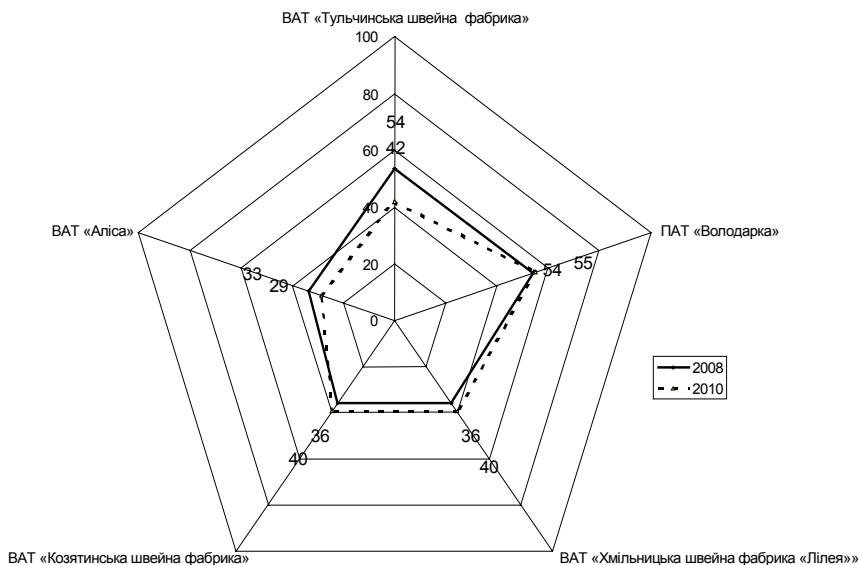

Рис. 1. Ступінь досягнення АТ максимального балу рейтингу якості корпоративного управління, %*

* Джерело: власна розробка автора, розраховано та систематизовано за результатами рейтингового оцінювання АТ Вінницької області.

Таблиця 2

**СТУПІНЬ ДОСЯГНЕННЯ МАКСИМАЛЬНОГО БАЛУ ЗА КАТЕГОРІЯМИ
РЕЙТИНГУ ЯКОСТІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ АТ***

Категорії рейтингу якості корпоративного управління АТ	Роки	Максимальний бал	Ступінь досягнення максимального балу, %				
			ВАТ «Тульчинська швейна фабрика»	ПАТ «Володарка»	ВАТ «Хмільницька швейна фабрика «Ділея»»	ВАТ «Козятинська швейна фабрика»	ВАТ «Могилів- Подільська швейна фабрика «Аліса»»
А. Розкриття інформації та прозорість	2008	25 (100 %)	44	24	24	20	16
	2009		24	24	24	20	16
	2010		24	24	24	20	16
Б. Забезпечення прав ак- ціонерів	2008	19 (100 %)	21	53	21	32	47
	2009		21	53	21	32	32
	2010		21	53	21	32	32
В. Корпоративні конфлік- ти	2008	12 (100 %)	100	100	67	67	67
	2009		100	100	67	67	67
	2010		100	100	67	67	67
Г. Втрата активів	2008	12 (100 %)	50	83	50	83	50
	2009		50	83	50	83	50
	2010		50	83	50	83	50
Д. Банкрутство та рівень фінансової стійкості АТ	2008	10 (100 %)	90	90	60	20	30
	2009		60	100	100	60	10
	2010		50	100	100	60	10
Ж. Ініціативи в області корпоративного управ- ління АТ	2008	16 (100 %)	41	50	31	25	13
	2009		53	50	31	25	13
	2010		41	50	31	25	13
З. Контроль за фінансово- господарською діяльні- стю	2008	16 (100 %)	66	28	28	28	28
	2009		28	28	28	28	28
	2010		41	28	28	28	28
<i>Рейтинг якості корпо- ративного управління АТ</i>	2008	110 (100 %)	54	54	36	36	33
	2009		43	55	40	40	29
	2010		42	55	40	40	29

* Джерело: власна розробка автора, розраховано та систематизовано за результатами рейтингового оцінювання АТ Вінницької області.

Найвищий ступінь досягнення максимального балу рейтингу якості корпоративного управління АТ у 2008 та 2010 рр. складає лише 54—55 %. Отже, можливості системи корпоративного управління АТ використовуються лише на половину. Вважаємо, що доцільним є виявлення причин таких результатів шляхом проведення аналізу й оцінки ступеня досягнення максимального балу рейтингу якості корпоративного управління підприємств у розмірі зазначених категорій рейтингу.

У 2008 р. ступінь досягнення максимального балу рейтингу якості корпоративного управління АТ понад 54—55 % відмічено за наступними категоріями рейтингу: «В. Корпоративні конфлікти» в усіх АТ; «Г. Втрата активів» у ПАТ «Володарка» та ВАТ «Козятинська швейна фабрика»; «Д. Банкротство та рівень фінансової стійкості АТ» у ВАТ «Тульчинська швейна фабрика», ПАТ «Володарка» та ВАТ «Хмільницька фабрика «Лілея»»; «З. Контроль за фінансово-господарською діяльністю» у ВАТ «Тульчинська швейна фабрика». Найнижчий ступінь досягнення максимального балу рейтингу якості корпоративного управління АТ встановлено за категоріями: «А. Розкриття інформації та прозорість» (16—24 % у всіх АТ крім ВАТ «Тульчинська швейна фабрика», де 44 %); «Б. Забезпечення прав акціонерів» (21 % у ВАТ «Тульчинська швейна фабрика» та ВАТ «Хмільницька фабрика «Лілея»», до 32 % та 47 % відповідно у ВАТ «Козятинська швейна фабрика» та ВАТ «Могилів-Подільська швейна фабрика «Аліса»»); «З. Контроль за фінансово-господарською діяльністю» (28 % у всіх АТ крім ВАТ «Тульчинська швейна фабрика»); «Ж. Ініціативи в області корпоративного управління» (у межах 13—41 % у всіх АТ крім ПАТ «Володарка», де 50 %).

Результати рейтингового оцінювання у 2009—2010 рр. ідентичні за усіма категоріями рейтингу, зниження рейтингу відбулась лише у ВАТ «Тульчинська швейна фабрика» за категорією «Ж. Ініціативи в області корпоративного управління» із 53 % до 41 %. Отже, проведемо загальний аналіз.

У 2009—2010 рр. ступінь досягнення максимального балу рейтингу якості корпоративного управління АТ понад 54—55 % відмічено за наступними категоріями рейтингу: «В. Корпоративні конфлікти» в усіх АТ; «Г. Втрата активів» у ПАТ «Володарка» та ВАТ «Козятинська швейна фабрика»; «Д. Банкротство та рівень фінансової стійкості АТ» в усіх АТ, крім ВАТ «Могилів-Подільська швейна фабрика «Аліса»». За даний період повна ступінь досягнення максимального балу рейтингу якості корпоративного управління АТ у 100 % зафіксована лише по двох ка-

тегоріях рейтингу: «В. Корпоративні конфлікти» (у ВАТ «Тульчинська швейна фабрика» та ПАТ «Володарка») та «Д. Банкротство та рівень фінансової стійкості АТ» (у ПАТ «Володарка» та ВАТ «Хмільницька фабрика «Лілея»»). Найнижчий ступінь досягнення максимального балу рейтингу якості корпоративного управління АТ встановлено за категоріями: «А. Розкриття інформації та прозорість» (16—24 % у всіх АТ); «Б. Забезпечення прав акціонерів» (21—32 % у всіх АТ крім ПАТ «Володарка», де 53 %); «Ж. Ініціативи в області корпоративного управління» (13—41 % у всіх АТ крім ПАТ «Володарка», де 50 %); «З. Контроль за фінансово-господарською діяльністю» (28 % у всіх АТ крім ВАТ «Тульчинська швейна фабрика»).

На основі систематизації більш детальних результатів оцінки в межах кожної категорії рейтингу можна виділити основні проблеми, які знижують якість системи управління та підвищують загальний ступінь ризику корпоративного управління АТ.

Аналіз свідчить, що низький рівень рейтингу за категорією «А. Розкриття інформації та прозорість» товариства отримали, оскільки усі вони не здійснюють підготовку фінансової звітності у відповідності до міжнародних стандартів фінансової звітності та не мають власних сайтів у мережі Інтернет. А це призводить до зниження можливості ознайомлення зацікавленими особами із інформацією про особливості діяльності товариства і, як наслідок, підприємства втрачають можливих інвесторів та партнерів.

Низькі бали за категорією «Б. Забезпечення прав акціонерів» спричинені тим, що в усіх АТ (крім ПАТ «Володарка») не створено спеціальної посади, або відділу, що відповідає за роботу з акціонерами та у складі наглядових рад немає представників акціонерів, які володіють менше 10 % акцій (крім ВАТ «Могилів-Подільська швейна фабрика «Аліса»»). Це призводить до зниження ступеня забезпечення прав акціонерів, а, відповідно, і в їх зацікавленості виступати акціонерами таких АТ.

Основною причиною низького рейтингу по категорії «Ж. Ініціативи в області корпоративного управління» є відсутність у всіх товариствах Кодексу корпоративного управління, лише у планах ВАТ «Тульчинська швейна фабрика» зазначено про намір залучення іноземних інвестицій протягом наступних трьох років, інші АТ не планують чи не визначились щодо інвестиційної діяльності у цьому напрямі. Слід відмітити, що дана ситуація значно підвищує ризики системи корпоративного управління товариствами та не сприяє покращенню результатів господарської діяльності у найближчій перспективі.

Значною проблемою досліджуваних підприємств є низький рівень контролю за фінансово-господарською діяльністю, що відповідним чином позначається на досить низькому рейтингу за даною категорією. Лише у ВАТ «Тульчинська швейна фабрика» належним чином здійснюється внутрішній аудит товариства (існує відділ внутрішнього аудиту). В інших АТ перевірку фінансово-господарської діяльності підприємства проводить ревізійна комісія та лише раз на рік здійснюється перевірка зовнішнім аудитором (як це вимагає законодавство). Слід відзначити, що у жодного товариства не розроблені стандарти внутрішнього аудиту, у більшості АТ відсутні у штаті кваліфіковані спеціалісти із внутрішнього аудиту. Таким чином, можна передбачити, що у майбутньому низький рівень системи внутрішнього контролю за фінансово-господарської діяльності підприємств буде негативно відображатись на загальних результатах діяльності АТ.

Підводячи підсумок, доцільно диференціювати досліджувані АТ залежно від якості корпоративного управління за середнім рейтингом якості корпоративного управління АТ у 2008—2010 рр. (табл. 1) та визначити місце кожного товариства у групі досліджуваних. Як свідчать розрахунки, 1-ше місце у ПАТ «Володарка» (середній рейтинг — 60,17 %); 2-ге місце у ВАТ «Тульчинська швейна фабрика» (середній рейтинг — 50,67 %); 3-тє місце у ВАТ «Хмільницька фабрика «Лілея»» та ВАТ «Козятинська швейна фабрика» (середній рейтинг — 42,17 %); 4-тє місце у ВАТ «Могилів-Подільська швейна фабрика «Аліса»» (середній рейтинг — 37,19 %).

Висновки та перспективи подальших досліджень у цьому напрямку. Проведена нами рейтингова оцінка дозволила встановити рівень якості системи корпоративного управління АТ Вінницької області в цілому та за окремими категоріями рейтингу. За її результатами визначено відповідність принципів управління, що використовуються АТ загальноприйнятим принципам, які створюють основу ефективного корпоративного управління товариством. Цінність проведеної оцінки, в першу чергу, визначається ідентифікацією проблем, що притаманні системам корпоративного управління та які підвищують ризик корпоративного управління підприємствами. В загальному, отримані результати визначають чіткі напрями для вдосконалення корпоративного управління досліджених АТ і можуть слугувати орієнтирами для інших підприємств легкої промисловості. Перспективи подальших досліджень ми вбачаємо у виробленні пропозицій щодо розробки стандартів внутрішнього аудиту та впровадження кодексів

корпоративного управління АТ, що, на нашу думку, сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств.

Література

1. *Залюбовська С. С.* Корпоративне управління в системі підвищення інвестиційної привабливості національного господарства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». — Запоріжжя, 2009. — 21 с.
2. *Леонов Д.* Індекс рівня корпоративного управління в Україні: Звіт з науково-дослідної роботи «Дослідження індексу корпоративного управління в Україні» [Електронний ресурс]: УІФР // режим доступу: <http://www.corporation.com.ua/library/publication/pub.php?id=32>.
3. Методология расчета CORE-рейтинга: Институт корпоративного права и управления [Электронный ресурс]: режим доступа: <http://www.iclg.ru/rurating11>.
4. Методология оцінки рівня корпоративного управління [Електронний ресурс]: Рейтингове агентство «Кредит-рейтинг» // режим доступу: <http://www.credit-rating.ua>.
5. *Мозгова Л. О.* Методичні підходи до оцінки якості корпоративного управління підприємством [Электронный ресурс] / Л.О. Мозгова: режим доступу: http://www.rusnauka.com /9_DN_2010/ Economics/618 80.doc.htm.
6. *Момот Т. В.* Вартісно-орієнтований організаційно-економічний механізм корпоративного управління акціонерними товариствами: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами». — Харків, 2006. — 41 с.
7. Национальный рейтинг корпоративного управления «РИД-Эксперт РА» (НРКУ) [Электронный ресурс]: режим доступа: <http://www.raexpert.ru/ratings/corporate/method>
8. *Нусінова О. В.* Методичний підхід до проведення оцінки якості корпоративного управління за галузями промисловості [Текст] / О. В. Нусінова, І. О. Лебідь // Науковий вісник НГУ. — 2011. — № 2. — С. 131—136.
9. Офіційна сторінка рейтингового агентства «IBI-Rating» [Электронный ресурс]: режим доступа: <http://www.ibi.com.ua>.
10. Рейтинги корпоративного управления Standard & Poor's: Служба рейтингів корпоративного управління [Электронный ресурс]: режим доступа: <http://www.standardandpoors.ru/article.php?pubid=1703&sec=an>.
11. *Циганенко Г. В.* Механізм корпоративного управління в акціонерних товариствах з переробки сільгосппродукції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами». — Житомир, 2010. — 21 с.